

Csapody István a Magas-Tátrában és az Alpokban

ANDRÁSSY Péter

H-9401 Sopron, Pf.: 191.

A soproni Károly-magaslati kilátóban öt neves, soproni kötődésű természetkutató – KITAIBEL Pál, GOMBOCZ Endre, KÁRPÁTI Zoltán, ROTH Gyula és CSAPODY István – életével, munkásságával ismerkedhet meg a figyelmes látogató. Az állandó kiállítási helyiségekben szépszámmal láthatók Csapody Vera növényrajzok, levelek. Folyóiratunk olvasóinak többsége minden bizonnyal tud e személyiségek soproni, botanikai, erdészeti és keresztényi kötődéseiről, baráti kapcsolataikról, de kevésbé ismeri azt, hogy őket a hegyek világa, mindenek előtt a Magas-Tátra szeretete is összekapcsolta.

A 11 éves koráig Nagymartonban (akkor Mattersdorf, ma Mattersburg, Ausztria Burgenland tartományában) nevelődött, majd Sopronban tanuló Kitaibel Pál (1757-1817) szinte karnyújtásnyira élt a Hóhegytől (Schneeberg), a Keleti-Alpok 2000 métert elérő szépségétől. Nem véletlen tehát vonzódása a hegyekhez. Az, hogy a Helytartótanács által támogatott első legjelentősebb kutatóútja Bártfára (ma Bardejov Szlovákiában), illetve onnan „*engedélyezett kitérővel*” a Magas-Tátrában vezetett 1796-ban, ahol először találkozott Waldstein F. Ádámmal. Egy év múlva együtt járják a Máramaros hegyeit. Egy magashegységi nehéz nap útinapló-feljegyzéseit Gombocz Endre elsőként fordította le (Kitaibel a Pietroszon, Term. Tud. Közl. 1937. Pótf. 200.). A többiek – a Sopronban született és ott rövidebb-hosszabb ideig élők – tátrai vonzódásának „magyaraztatát”, Csapody Verának egy rádióinterjúból elhangzott, alábbi mondatai fejezik ki a legszemléletesebben: „... *Voltam a Magas-Tátrában, Erdélyben, az Aldunánál, Jugoszláviában a tengerparton. Talán a legnagyobb élményem mégis az első tátrai út volt életemben. Nemcsak az először látott havasi növényzet, hanem a semmi máshoz nem hasonlítható szépség, a nagy távlatok, a csodálatos sziklacsúcsok, a kristálytisztá levegő. Az ember itt leveti a földi salakot és átadja lelkét a teremtés szépségének...*”

KITAIBEL és CSAPODY Vera (1890-1985) – utóbbi JÁVORKA Sándorral – hivatalosnak tekinthető botanikai kutatást végeztek a Magas-Tátrában. KÁRPÁTI Zoltán (1909-1972), a kertészeti egyetem tanáraként figyelte meg az Északi-Kárpátokban a *Sorbus*-fajok előfordulását. GOMBOCZ Endrét (1882-1945), ROTH Gyulát (1873-1961) és CSAPODY Istvánt (1930-2002) a „*megismerés kíváncsisága*”, a „*privát szabadság, kötelezettség nélküli felüdítő eltöltése*” vitte a Magas-Tátrába. (Leveleikben ezek a szavak olvashatók a visszatérő tátrai utakról.) A rendelkezésre álló adatok birtokában feltételezzük, hogy a hivatkozott természetkutatók közül CSAPODY Vera és unokaöccse, CSAPODY István töltötték a leghosszabb időt e hegységben.

Csapody István a Magas-Tátrában

Csapody István – 1980-1987 között – hétszer járt a Magas-Tátrában. A több mint 50 nap során eljutott a szabadon látogatható völgyekbe, magaslatokra, néhány hágóra és több kétezer feletti csúcsra, pl. a Krivánra (2494 m) és a Rysyre (2499 m). Vállalt feladatok, kötelezettségek nélkül, több mint 10, nyakba akasztott kis spirál-notesz lapjait töltötték meg a látott növényfajok nevei, a társulásokra, a bejárt utakra, a menedékházakra, az időjárásra vonatkozó feljegyzések. Ezekből, valamint a tudomány- és turisztikátörténeti adatokból állt össze az az 54 oldalas, sűrűn gépelt kézirat, melynek címlapján a következő olvasható:

FLORA PARVA TATRENSIS
ad usum et delectationem sui que amicorum
conscriptus
ab auctore doctoris Stephanus Csapody
1984

*

KIS TÁTRAI FLÓRA
amelyet maga és barátai használatára és gyönyörűségére írt
dr. Csapody István
1984

Az első lapon:

„In memoriam Varga Gábor”

Mielőtt a megjelentetésre érdemes összeállítást részletesen bemutatnánk, tekintsük át Csapody István tátrai útjainak főbb adatait.

* 1980. június 13-21. között – valószínűleg 5-6 nap – a Csorba tó közeli kempingben Varga Gábor (1918-1983) erdőmérnökkel és Bummer Antal (1915-1993) műszerésszel, amatőr botanikussal. Eljutottak a Menguszfalvi völgybe, a Késmárki Zöld-tóhoz. Botanizáltak a Bélai-Tátrában, Zsgyár (Zdiar) közelében is. Többnyire vonattal utaztak, hazafelé néhány napot Gölnicbányán és környékén töltöttek.

* 1981. június 27-től július 4-ig. A. P. szervezésében 32 tagú csoporttal (10 felnőtt – tanárok, erdőmérnökök – és 22 középiskolai tanuló). Utazás autóbusszal Poprád-Felkára. Hat hegyi túra: Kriván – Nagy-Tarpataki völgy (Rabló mház) – Bélai-Tátra, (Zöldtavi mház) – Felkai-völgy, Virágos-rét – Nagyszalóki-csúcs– Menguszfalvi-völgy, Tengersizem-csúcs. A feljegyzett harasztok és virágos növényfajok száma: 300 felett.

* 1981. augusztus 22-27. A családdal Poprád-Felkán. Öt hegyi túra a Magas-Tátrában. Új: Kistarpataki-völgy (Téry mház) – Csorba-tó és környéke – Tátralomnic és környéke.

* 1982. július 27 - augusztus 27. A családdal Poprád-Felkán, a megelőző két úthoz hasonlóan fizetővendég szobában. Kilenc túranap a Magas-Tátrában: „...kedvelt völgyekben és menedékházakhoz, a kedvelt sörökkel.” Új: Kőpataki-tó – A Menguszfalvi-völgyben a Hincó-tó – Furkota-völgy. Eddig nem látott növényfajok száma 43. Feljegyzett: 274.

* 1983. július 7-14. A két évvel ezelőttinél még nagyobb létszámú – változatosabb összetételű – 42 fős csoporttal, A. P. vezetésével (14 tanár – 2 erdőmérnök – 26 középiskolás és egyetemista – bencések kis csapata Pannohalmáról) Poprád-Felkán. Odaútban fél nap a Dobsinai-jégbarlang közelében, eredményes botanizálással. Hét hegyi túra, amelyek közül kiemelhetők: Javorina-Kopa-hágó – Zöld-tó – Kis- és Nagy-Tarpataki völgyek – Tengersizem-csúcs. Az összefoglalóban több mint 200 növény- és állatfaj ismeretét rögzítette a csoport.

* 1984. július 4-14. KITAIBEL PÁL EMLÉKTÚRA – A 43 tagú csoportban 12 felnőtt és 31 középiskolás – soproni, győri, fertődi és pannohalmi (utóbbiaktól, dr. Korzenszky Richárd igazgató és Tálás Zoltán, neves hegymászó). Cs. István két gyermeke (Tamás és Eszter), a debreceni botanikus professzor (dr. Pethő Menyhért) és felesége is részesei voltak a hét hegyi túrának. Július 5-én – a késmárki Zöld-tónál, sűrű hóesésben – az eddig mért leghidegebb júliusi nap. A Jelképes-temetőben elhelyezett, levelezőlap nagyságú Kitaibel-emléktábla, valamint a Szózat eléneklése, nemzetközi ügyet, rendőrségi zaklatásokat eredményezett. A hegyi túrák közül kiemelhetők: Osterva-nyereg – Javorina (e kettőn 17 új növényfajjal) – Kistarpataki-völgy (Téry mház). Szállások a korábbiakhoz hasonlóan Poprád-Felkán.

* 1986. július 15-23. A megelőző évekhez hasonló szervezésű, 47 fős csoport, 24 felnőtt és 23 tanuló (20 pannohalmi). Cs. Istvánnal tartott ezúttal is két gyermeke: Eszter és Tamás. Néhány felnőttet – köztük természetesen Csapodyékat, az Andrassy házaspárt és a pannohalmi tanárokat – az első este „hatósági emberek” keresték fel, akik érdeklődtek, hogy „kikkel találoztunk és beszélgettünk a hegyen.” Ettől függetlenül hét sikeres túranapot teljesítettünk és a botanikai megfigyelések mellett madár- és rovtani összesítés is készült, mintegy 300 fajjal. Az eddig nem látottak száma természetesen lényegesen kevesebb volt (14 növényfaj a Javorina-Kopa-hágó – Zöld-tó útvonalon).

A csoportos utak jellegéről, Csapody István az 1984. évi visszaemlékező találkozó résztvevőikhez írt levelében – többek között – az alábbiakat hangsúlyozta:

„Őszintén sajnálom, hogy már második alkalommal nem tudok jelen lenni közös élményeink felidézésének ünnepi örömeiben, de a messzeségből is szeretettel üdvözlöm tátrajáró közösségünket! Szerettem volna elmondani, mit jelent nemcsak a Magas-Tátra semmi máshoz nem fogható világa, hanem azt is, hogy mit jelentett az az együttes, amellyel a természet szeretetében önként vállalkoztunk csúcsok meghódítására, téli zimankó és nyári hőség elviselésére, erők próbátételére, ismeretek szerzésére, a szívbéli gyönyörködésre. ... Ezeknek a túráknak közös jellemzőjük az élmények meg-megújuló ereje, azok az ihletett órák és napok, amelyek alatt a hegyek minden szépsége a lelkekben tükröződni kezd, ahogyan a szíveket a természet ezerarcúsága megigézi. Minden utunk szép és nemesen tiszta pedagógia volt, amely a résztvevőket megajándékozta a felfedezés örömeivel és helyreállított valamit abból az ősi kapcsolatból – ember és természet között – amely elhalóban van.”(Sopron, 1984. nov. 23.)

Kiemelést érdemel még a Tátrai Nemzeti Park (TANAP) néhány vezetőjével és az Anna Šoltésóvá-val

kialakult jó kapcsolat. A botanikus asszony gazdag helyismerettel volt segítségünkre. Ennek konkrét összefüggésére, egy meg nem jelent könyv sorsának bemutatásakor térünk ki.

A Magas-Tátrába vezetett utak eredményeként állította össze Csapody István a „KIS TÁTRAI FLÓRA” kéziratot és ahhoz kapcsolta a *Saxifraga*-határozót. A munka két nagy fejezetre tagolódik:

I. Általános rész: A magassági övek virágos (és edényes virágtalan) növényei. Ezen belül:

1. A bükkösök és elegyes erdők. „Általában ezek az erdők a Magas-Tátrában alárendelt szerepet játszanak, leginkább a Bélai-Tátra északi oldalán lépnek fel. Szép megjelenésük jól tanulmányozható Matlárházán, Tátrakotlinán, onnan a Zöld-tóhoz vezető utak mentén, ahol a cserje- és az aljnövényzet a lombkorona-szinttől függetlenül is az elegyes lombdőrökről árulkodik (*Quercus-Fagetes*, illetve *Fagetalia* elemek).” A felsorolásban 30 edényes virágtalan és 7 mohafaj szerepel.

2. A lucfenyves-öbön felfelé haladva először törpülő, majd ritkulni kezdenek a lucok, fogya a termőtálat. ... Először csak itt-ott, majd kisebb csoportokban feltűnik tompán kúp alakú, tömött, haragoszöld koronájával a cirbolyafenyő (*Pinus cembra*).” ...

3. Törpefenyves öv. „Ezt egyes szerzők (pl. B. Kotula) még egy alsóbb és egy felsőbb régióra osztják (v. ö. Gyórfy I.).”

4. A sziklagyeppek „fátlan havasi tája a legszebb, legjellemzőbb havasi növények otthona. ... Ebben az öbön fás növény csak hírdőként veti meg lábát. A gránitsziklákon a kárpáti vagy csorba fűz (*Salix retusa* ssp. *kitaibeliana*) és a fűnemű fűz (*Salix herbacea*), a mészkövön inkább a recéslevelű fűz (*Salix reticulata*) és a prémes fűz (*S. jacquini* = *S. alpina*) találjuk. ...” Csapody 79 szilikátlakó és 62 mészlakó virágos és edényes virágtalan fajt sorakoztat fel, több mint 90 százalékban a közvetlen megfigyelés alapján.

5. A szubnivális öv. A fejezet a következő mondattal zárul: „Meg kell jegyeznünk, hogy az egyes régiókra jellemző növényfajok igen sokszor az alacsonyabb, de főként a felsőbb régiókban is megjelennek!”

II. Részletes rész – Kirándulások

A második – nagyobb terjedelmű – fejezet 13 kirándulási útvonal legjellemzőbb földrajzi, növényföldrajzi, turisztikai (pl. a hegység első meghódítói, elérhetőség, menedékházak) sajátosságait mutatja be, olvasmányosan, kíváncsiságot ébresztően, az alábbi sorrendben: 1. Kriván; 2. Furkota-völgy; 3. Mlynicavölgy; 4. Menguszfalvi-völgy: Poprádi-tó – Oszterva – Hincó-tavak – Tengersizem-csúcs (Rysy); 5. Felkai-völgy; 6. Nagyszalóki-csúcs; 7. Nagy-Tarpatoki-völgy; 8. Kis-Tarpatoki-völgy; 9. Zöld-tó két útvonalon; 10. Hátsó-Rézaknák völgye – Javorina – Kopa-hágó; 11. Ótátrafüred feletti tőzegmohás; 12. Út a Nagy-Morgásra; 13. Zdiár – Tátrakotlina.

Néhány kiemelt mondat a kézirat e fejezetéből: „A Jávor-patak hídjánál az út kétfelé ágazik. Jobbra a Jávor-völgybe (lezárva, zöld jelzés), balra az erdészház mellett a Podmurán tisztását követve a Rézaknák völgyében folytatódik. Az út ismét az erdőben vezet, s a hídtól néhány percre következik a völgy legszebb szakasza, a szűk, festői sziklaszoros, melynek víztől csöpögő mészkőfalán rendkívül gazdag flóra diszlik. Jobbra vadpatak zúg. ... a 3. pihenőhelytől megszűnik a lucos és egy csapásra kitárulnak a Hátsó Rézaknák völgyzárlatának havasi legelői. ... Az egyenletesen emelkedő kényelmes út a Bélai-Tátra egyik legszebb ösvénye. Hosszan elnyúló völgyei melyekre az útról jó kilátás nyílik – a kígyógyökerű keserűfű (*Polygonum bistorta*) július közepi tömegével, leszeldült kőzetformáival, az el-elmaradó törpefenyők és az óriási sziklakert benyomását keltő magashegységi sziklagyeppek, a Mész-Alpok illúzióját keltik. A Kopa-hágóig szebbnél-szebb részletek követik egymást. ... A leírt út első, sík szakaszát hegyvidéki patakmenti égerliget (*Alnetum glutinosae-incanae*, ill. *Chaerophyllo-Alnetum*), a hegyfelőli oldalt mészkerülő lucos követi. Az elsőben mézgás és hamvas éger (*Alnus glutinosa*, *A. incana*), fűzek (*Salix caprea*, *S. fragilis*), fürtös bodza (*Sambucus racemosa*), a fás fajok mellett erdei baraboly (*Chaerophyllum cicutaria*), borzas turbolya (*Anthriscus hirsutus*), piros mécsvirág (*Melandrium rubrum*), csermely gyömbér (*Geum rivale*), palástfüvek (*Alchemilla arvensis*, *A. pratensis*, *A. monticola*) és természetesen az acsalapu fajok (*Petasites albus*, *P. hybridus*, *P. kablikianus*) a szembetűnők. „Az ilyen részletességű leírásokat tartalmazó magyar nyelvű Tátra könyv hiánya évtizedek óta szembetűnő. Megírását, megjelentetését közösen kellene szorgalmaznunk.” mondták 1983-ban a Magas-Tátra Nemzeti Park munkatársai.

Csapody István „tátrai-írásai” népszerűsítő folyóiratokban

* Csapody István – Andrassy Péter: A felkai virágosrét. – Búvár 1984 (7): 314-315.

* Csapody István – Andrassy Péter: Botanikai túrák a Magas-Tátrában: A késmárki Zöld-tó. – Búvár 1987(5): 26-28.

* Csapody István – Andrassy Péter: Botanikai túrák a Magas-Tátrában: A menguszfalvi-völgy. – Búvár 1989(3): 45-47.

* Csapody István: A Tátrai Nemzeti Park. – Élet és Tudomány 1989(3): 81-82.

* Csapody István – Andrassy Péter: Elődök lába nyomán – Felkai-völgy – Virágos rét. – Élet és Tudomány 1994(14): 427-429.

Az „Elődök lába nyomán” címszóval, a hetilap megelőző számában olvasható – Andrassy Péter: A Magas-Tátra feltárásának történetéről szóló írása (13. sz. 398-400.). A két közleményt az alábbi szerkesztőségi hír kapcsolta össze: „Évente több százezer magyar járja a Magas-Tátra turistaútjait, ám csak kevesen tudják, milyen nagy hagyománya van e magas hegy feltárásának, megismerésének. Most áll kiadás előtt az a rendhagyó útikönyv, amely nemcsak a bejárható útvonalakat írja le, hanem az ott látható természeti (geológiai, botanikai, zoológiai) érdekességeket is sorra veszi, egyúttal – mint az alábbi részlet is bizonyítja – betekintést ad a feltárás történetébe is.” E hír nyomán, heteken át érdeklődtek az olvasók a szerzőktől és a szerkesztőség munkatársaitól, hogy melyik kiadónál, mikor jelenik meg a könyv? Különös, de évekkel később is előfordult, hogy magyar és szlovákiai ismerőseink keresték azt a „növénykedvelőknek készített Tátra útikalauzt”, amelyről „azt olvasták, hallották valahol”, hogy az 1990-es évek elején került a könyvesboltokba. A Babits – Magyar Amerikai Kiadó Rt. (Szekszárd) valóban sok helyre eljuttatta tájékoztató reklámját, amelyben azt ígérte, hogy: „1991-ben megjelenik Csapody István és Andrassy Péter: A Magas-Tátra – Bélai-havasok. A hegyek növényei című, 130 színes fotóval illusztrált könyve.” Ígérhette, hiszen akkor már a Tátrai Nemzeti Park botanikusa lektorálta, az irodalmi szerkesztő pedig előkészítette a nyomda számára a 10 ív terjedelmű kéziratot és a 130 diafelvételt. Ami ezután következett, abban talán semmi különös nincs. A szekszárdi székhelyű részvénytársaság elnök-vezérigazgatója, az 1990-ben aláírt szerződést, 1991. február 13-i levelében „felbontottnak” tekintette. Két héttel korábban az irodalmi szerkesztő – többek között – ezt írta: „... Tájékoztatni szeretném Önöket arról, hogy megválok a Babits Kiadótól. ... Anyagi és szavahihetőségi problémák miatt nem tartom valószínűnek, hogy ez a Kiadó vállalkozhatna a Tátra-könyv megjelenítésére – mégha megígéri is. ... Mivel a Babits eddig Önöknek egy fillért sem fizetett a kéziratért, lehetőnek tartanák-e, hogy felajánljam más kiadóknak, hiszen abban biztos vagyok, hogy igen nagy üzlet. Ám hozzájárulásuk nélkül nem akarom megtenni.” Hozzájárultunk! Nem a „nagy üzlet reményében”, hiszen ahhoz mi nem értettünk. Hazai és „tátra-alji” barátaink – köztük a nemzeti parkiak – azonban biztattak, Vállalták 2-3 ezer könyv árusítását. Jelentkezett több magyar és a pozsonyi Madách Kiadó is. Az egyik 5-6-ezer példányt, a másik 12-ezret „mért” a terjesztőknél. A „legkomolyabb” azonnal fizetett volna, ha lemondunk a színes fotókról és Csapody Vera fekete-fehér képeire építünk. Feladtuk és örömmel jártuk tovább a Magas-Tátrát.

A „főokban maradt” kéziratról, röviden

A tervezett mű, négy nagy fejezetre tagolódik: I. A természeti környezet kialakulása, természetföldrajzi sajátosságai. II. Az ember és a hegyvilág (a feltárás története, menedékházak, felkészülés a túrákra). III. A növénycsaládok és a legjellegzetesebb fajok (150) bemutatása. E fejezetet, 8 faj kivételével Csapody István írta meg. IV. A javasolt utak és növényeik. A 10 úticél 21 megközelítési útvonalából Csapody István tizenhetet írt meg. A négy fejezethez előszó, bevezetés, és egy ív terjedelmű képanyag, térképek, bibliográfia és névmutató (földrajzi és növénynevek) kapcsolódik.

Idézet a kéziratból (Csapody István írásai):

Törpe habszegfű (*Silene bezbylová panónska*) 14. tábla 2.

- *Silene acaulis* (L.) Jacq. ssp. *pannonica* Vierh.

- (*Silene acaulis* ssp. *longiscapa* [Kern. ex Vierh.] Hajek]

Törpe (3-5 cm), sűrűn gyepes párnákat alkotó faj. Gyepéből alig kiemelkedő, de nem teljesen szártalan, élénk piros vagy piroslila virágai nagyok, ötszirmúak, csupasz csészéjűek. Apró leveleik szálasak és merevek. A magasságtól függően júniustól augusztusig virágzik. Igen alakváltozatos. A ssp. *pannonica* alfaj inkább a mészen él, kocsányai a virágoknál rendszeren hosszabbak; a ssp. *norica* VIERH, a szilikát kőzeten gyakoribb, kocsányai és szárai rövidebbek. Egyike a magashegységek, így a Magas-Tátra legjellegzetesebb növényeinek, amelyet a törpefenyves övtől a szubnivális övig – 2500 méterig – (az Alpokban 3700 méter közelében is) megtalálunk. Sziklagyepekben és kopár kőzeten egyaránt lehet társulásalkotó.”

Két részlet a javasolt útvonalak leírásából:

8/A Tátralomnictól a Kőpataki-tóig felvonóval, onnan a Nagymorgás-hágón át a Zöldtavi-menedékházig (piros). A Kőpataki-tótól kb. 3 és fél óra.

„...A négyszemélyes kabinokból az Encián-állomáson szállunk ki, ahol a tömeg szinte ellepi a sziklagörgeteggel teli tó környékét. Rövid körütekintést követően indulunk az épület jobb oldalán kezdődő Nagymorgás-úton, amely eleinte az esés vonal mentén, a rétegvonalakra merőlegesen, a Hunfalvy-csúcs (Huncovský stít, 2415 m) délkeleti oldalán, nagy sziklalépcsőkön, majd sziklaösvényeken keresztül vezet. Az

alpesi sziklagyepek növényei: a havasi perje, a bókoló kövifoszlár, a tátrai harangvirág és a havasi zergevirág eleinte még előfordulnak, de igazán újdonságot elsősorban a krajnai és a kárpáti aggófü ritka példányai jelentenek. ... A hágó közvetlen környezetének törmelékes szikláin kárpáti és pézsmailatú kőtörőfü, törpe habszegfü, törpe kankalin, havasi hölgyalm, örvös kakastaréj, lojdia, fiadzó keserűfü, havasi kökörcsin és bérci perjeszittyó él. Nem könnyű innen továbbindulni, a látvány és a meredek lejtőtől való félelem miatt sem. Az igen sok kanyart leíró serpentinén több mint 500 métert «veszítünk». Az út mindkét oldalán – amennyire az óvatos leereszkedés megengedi – hegyi boglárka, havasi kökörcsin, havasi harangvirág, nárciszképzű szellőrózsa és hegyi zergevirág pompás csoportjaira figyelhetünk fel. ...

A késmárki Zöldtó (Zelené pleso) A Keleti-Tátra valamennyi csúcsára, kies völgyére és szép útvonalára található felsőfokú jelzőket, ezekre mégis leginkább a Zöldtó és katlana «jogosult». Mert nincs a gleccservájta völgy topáz-zöld tavához még egy fogható, amint csendje felett komor sziklaóriások karéja örökdió; felettük felhő, oldalakon hó, alattuk virágzó sziklagyep. A tórol sugárirányban gerincek futnak a hatalmas törmelékletjűkre. A gránitletörésekhez simulva a Béla-havasok mészkőszirtjeit láthatjuk, a közelben égerligetes patak zúg, melynek habos tajtékjából a havasok szépvirágú növényei oltják szomjukat. Valamikor gyógynövény és kincskeresők kutattak itt herbák és réz után; utóbb a késmárki pásztorok hajtották fel nyájaikat és esti tüzeiknél mondák születtek a karbunkuluskőről, a tóban tanyázó tündérleányokról, elsüllyedt tengeri hajókról, melynek roncsai itt vannak a tengerszemben. Mítosz és valóság, romantika és természeti szépség. Ezek mind együtt vannak ma is a Zöldtóban és környezetében. ...”

Bemutathatnánk még a kéziratban található mintegy ötven irodalmi idézetből – Petőfi Sándortól, Tóth Árpádon át, a cseh Karel Čapek-ig – is. Összeállítás készíthetnénk a hét magyar és a három neves szlovák fotós remek, tátrai diafelvételeiből; de hát a fotók többségét már visszajuttattuk alkotóikhoz. Azóta elzárt utak nyíltak meg, néhány menedékház új nevet kapott (pl. a kétes azonosságú partizán-kapitány helyett, az építettét) és 2002 júliusában a jelképes temetőben – szomorú belenyugvással – emlékeztünk az égi hegyekbe költözött Csapody István barátunkra.

Az itt bemutatott „KIS TÁTRAI FLÓRA” mellett, az alábbi kéziratban maradt dolgozatait kell még megemlítenünk:

* A Magas-Tátra szlovákiai részének harmonyelvű helynévszótára

1. Helység- ill. településnevek; 2. Turista- és menedékházak; 3. Helynevek; 4. Kifejezések szlovák – magyar – német nyelvű jegyzéke; 5. Helynevekhez kötődő személyek adatai; 6. Felhasznált irodalom (48 sűrűn gépelt oldal).

* Tátrai arcképek

1. Hunfalvy János; 2. Kitaibel Pál; 3. Wahlenberg Georg (6 sűrűn gépelt oldal)

Csapody István az Osztrák Alpokban

Huszonkét fős csoportunkkal (többségünkkel együtt jártuk a megelőző években a Magas-Tátrát) az Innsbrucktól délre fekvő Gschnitz-völgybe indultunk, két hetes „tiroli felüdülésre”. A névadó településre Gombocz Endre (1882-1945) diákkori dolgozata és bátyjának G. Zoltánnak képeslapja hívta fel figyelmünket. Odaútban az autóbuzson Csapody István – elsősorban a középiskolás útítársakhoz szólva – a következőket mondta: „A hatvanas évek második felétől, a három évenként „adható” megalázó utazási engedély birtokában, tettem néhány egy-egy napos kirándulást a Sopron közeli osztrák hegyekbe, így például a Schneebergre. Nyugatabbra, illetve magasabb alpesi hegységekhez azonban csak 1985-ben juthattam el, osztrák botanikus barátaim hatékony támogatásával. Ekkor voltam a Schladminger Tauern-en, feleségemmel és Eszter leánnyal. Két szép napot töltöttünk egy hegyi menedékházban, ahonnan 2600 méter magasságban is botanizálhattam. Két évvel később – 1987-ben – még távolabbra utazhattam, a háromezresekkel határolt Oberpinzgauba. Ezek a lehetőségek már-már összevethetők voltak a tátraiakkal. A mostani két héttől azt várom, hogy megkoronázza a hegyek világában eddig szerzett élményeimet.”

Amikor 1988. július 22-én, a hazaindulás előtti nap délutánján beszámolt az „együtt készített előzetes flóralistáról” (a közös munka kiemelése igazán nagyvonalú önzetlenségre utalt), akkor azt hangsúlyozta, hogy „a nyugalmas, a csodálatos környezet, a pompázatos növénygazdagság és a figyelmes társaság életem egyik legszebb isteni ajándéka volt számomra.”

Néhány mondat az élményeket nyújtó helyszínről: Tirol tartomány székhelyétől, Innsbrucktól délre nyílik a Sill folyó medencéje, a híres Brenner autópályával, vasúttal beépített Wipptal vonulata. A folyó vágatában, mintegy 20 kilométernyire Olaszország irányában haladva, érjük el a határközeli nyugati irányú gschnitzi mellékvölgyet. A jégár vájta völgyben található az ősi Gschnitz településre. Az 1200-1400 méter magasságban lévő falucska házai 2500-3280 méteres hegyek lábainál, dús alpesi rétekekkel körülvéve állnak. A

védelmet érdemlő élővilág a szilikátos ösközeten és a földtörténeti középkorban képződött tengeri üledéken alakult ki. A lenyűgöző változatosság magyarázata a mészkő és az ösközet egymásra telepedésében és keveredésében rejlik. A település közelében hét menedékház (az egyik, középkori kápolnával van egybeépítve!) kínál elérhető célokat. Hazatérésünket követően, augusztus végén gépelte le Csapody István, három példányban, alábbi munkáját:

Flóralista

Gschnitztal (Tirol), 1988. VII. 8-13.

A lista legjellemzőbb adatai: **Fajok (alfajok) száma:** 410. **Edényes virágtalanok** (26). Pl. *Selaginella selaginoides* (L.) Link. – szürös csipkeharaszt; *S. helvetica* (L.) Link. – svájci csipkeharaszt; *Equisetum fluviatile* L. em. Ehr. – iszap zsurló; *Botrychium lunaria* (L.) – kis holdruta; *Lastrea limbosperma* (All.) Heywood – hegyipáfrány; *Polystichum lonchitis* (L.) Roth – dárdás veseharaszt. **Magvas növények.** **Nyitvatermők** (7). Pl. *Juniperus sibirica* Burgsdorf (Syn.: *J. nana* Willd..) – törpe boróka. **Zárvatermők** (374). Pl. *Aquilegia atrata* Koch – fekete harangláb; *Ranunculus pygmaeus* Wahlenbg. – törpe boglárka; *R. thora* L. – mérgező boglárka; *Rumex alpinus* L. – havasi lórom; *Salix reticulata* L. – recés fűz; *Loiseleuria procumbens* (L.) Desv. – Loiseleur-hanga; *Primula glutinosa* Wulf. – enyves kankalin; *Soldanella minima* Hoppe – törpe harangrojt; 11 *Saxifraga*-faj: Pl. *S. mutata* L. – omladék kötőrőfű; *S. caesia* L. – szürkészöld kötőrőfű; *Pleurospermum austriacum* (L.) Hoffm. – osztrák borzamaz; *Veronica beccabunga* L. – vízi veronika; *Erigeron acris* L. – csipős küllőrojt; *Hieracium bauginii* Schult. – magyar hölgymál; *Tofieldia pusilla* Michx. fil. subsp. *pusilla* – törpe pázsitliliom; *Nigritella nigra* Rchb. – havasi bíborka; *N. rubra* (Wettst.) Richt. – törpe bíborka.

„Szívvel kívánom, hogy a hegyek világát (a Magas-Tátrát és az Alpokat) soha ne felejtsek – mert ahol a felhők járnak, ahol a szél zúg, ahol a csúcsokon hó és virág van, oda megtisztulni visszatérni mindig érdemes. Köszönet illesse azt, aki ide elvezet bennünket...” (Idézet Csapody István 1988 őszén írt leveléből.)

Csapody István és Bolla Mariann a Magas-Tátrában

Csapody István és Alexay Zoltán a tiroli Gschnitztal-ban

Csapody István a Gschnitztal-ban